

Το λογικό και το υπέρλογο στον Χριστιανισμό

Ορθοδοξία / Θεολογία

Ηρακλής Ρεράκης, Καθηγητής Παιδαγωγικής-Χριστιανικής Παιδαγωγικής Α.Π.Θ.

Ο λόγος ή η λογική του ανθρώπου αποτελεί ένα από τα μέσα προσέγγισης και πρόσληψης τόσο του παρόντος όσο και του υπέρλογου και παράδοξου κόσμου, της θείας και υπερκόσμιας πραγματικότητας.

Ο Θεός, πρόσφερε στον άνθρωπο, ως δώρο, το λογικό μαζί με το αυτεξούσιο, προκειμένου να χρησιμοποιούνται από αυτόν, όχι για τη σμίκρυνση του εαυτού του, ως υλικοπνευματικής υπάρξεως, αλλά για την επέκταση και τη μεγέθυνσή του.

Με βάση την οντολογία του ανθρώπου, εντός της υπάρξεώς του, υπάρχει τόσο το λογικό όσο και το υπέρλογο. Αυτό σημαίνει ότι ο ισορροπημένος άνθρωπος, με τη χρήση της λογικής, μπορεί να προσεγγίζει το υπέρλογο αλλά και με τη χρήση του υπέρλογου, μπορεί να οδηγείται στη λογική.

Και τα δύο αυτά στοιχεία αποτελούν δώρα του Θεού, προς χρήση και όχι προς παράχρηση, για τη φυσική και όχι την παρά φύσιν ανάπτυξή τους.

Η ρήση του ίδιου του Χριστού ότι «η Βασιλεία του Θεού εντός υμών εστίν» (Λουκ.

17, 21), μας βεβαιώνει ότι, όντως, ο άνθρωπος, είτε εν γνώσει είτε εν αγνοία του, είναι προικισμένος, πέραν των αισθητών και των ορατών, με τα, υπέρ λόγον και έννοιαν, άορατα μιν, αλλά πραγματικά χαρίσματα.

Τη δυνατότητα πνευματικής εξέλιξης την έχει ο άνθρωπος από τη στιγμή της δημιουργίας του από τον Θεό «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν» (Γεν. 1. 26-27).

Το «κατ' εικόνα» αποτελεί την ελευθερία που χάρισε ο Θεός στον άνθρωπο να μπορεί να δεχθεί, «κατά χάριν», εκείνο που ο Θεός είναι «κατά φύσιν», να ενωθεί, δηλαδή, οντολογικά, με τον Θεό και Δημιουργό. Το «καθ' ομοίωσιν», επίσης, είναι η εκπλήρωση αυτής της δυνατότητας.

Επειδή ο ανθρώπινος λόγος συνδέεται με το Υπέρλογο, ας δούμε, πώς ερμηνεύει αυτή τη σύνδεση ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος.

Στην αρχή του Ευαγγελίου του, αναφερόμενος στον άναρχο και προαιώνιο Υιό και Λόγο του Θεού, σημειώνει ότι ήταν ενωμένος προς τον Θεό και ότι από Αυτόν δημιουργήθηκαν όλα τα ορατά και άορατα όντα.

Αυτός ο υπέρλογος Λόγος, σημειώνει ο Ευαγγελιστής Ιωάννης, είναι ζωή και σ'

Αυτόν υπάρχει ζωή και, ως άπειρη και ατελεύτητη πηγή ζωής, δημιουργεί και διατηρεί κάθε μορφή ζωής.

Ωστόσο, δεν είναι μόνον ζωή αλλά και πνευματικό Φως, που λάμπει μέσα στο σκοτάδι και φωτίζει τους ανθρώπους, για να βρίσκουν την αλήθεια της ζωής (Ιω. Α. 1-5).

Οι άνθρωποι που ζουν εντός της Εκκλησίας συνδέονται με τον «Λόγο σοφίας και γνώσεως», που προσφέρεται σ' αυτούς, ως δωρεά, για το πνευματικό τους συμφέρον και ονομάζεται στην Κ.Δ. «έμφυτος Λόγος» (Ιακ. 1, 21).

Αντίθετα, οι άνθρωποι του κόσμου αρνούνται τον Λόγο και είναι εκείνοι, στους οποίους αναφέρεται ο Ιωάννης, όταν υπογραμμίζει ότι «ο κόσμος αυτόν ουκ έγνω και οι ίδιοι αυτόν ου παρέλαβον» (Ιω. 1, 12).

Επομένως, η εν τω λόγω ζωή του ανθρώπου σημαίνει τη λειτουργία του, στο πλαίσιο του «κατ' εικόνα Θεού» και θεωρείται απαραίτητη, για τη βέβαιη και ασφαλή πνευματική του καρποφορία (Λουκ. 8.15).

Αντίθετα, βέβαιη θεωρείται, επίσης, η αποτυχία εκείνων, που δέχονται μεν, φαινομενικά, τον Λόγο, αλλά δεν τον αφήνουν να ριζώσει μέσα τους (Λουκ. 8,13), αφού οι μέριμνες του αιώνα τούτου και η απάτη του πλούτου και οι μονομερείς, συνήθως, επιθυμίες για τα εγκόσμια αγαθά, εισέρχονται μέσα στην ψυχή τους, τον συμπνίγουν και τον καθιστούν άκαρπο (Μάρκ. 4, 19), καθώς ο κακόβουλος διάβολος παίρνει τον Λόγο από την καρδιά τους, έτσι ώστε να μη μπορούν να πιστέψουν και να σωθούν (Λουκ 8, 13).

Στην ουσία, ο διάβολος επιδιώκει να μας ξε-λογιάσει και να μας ξε-στρατίσει από τη λογική μας πορεία, αμαυρώνοντας τον «κατ' εικόνα» Θεού προορισμό μας.

Στην Ορθόδοξη Πατερική Παράδοση, το λογικό, αν και αποτελεί για τον άνθρωπο «δώρο Θεού», που του χαρίζει τη δυνατότητα να κινηθεί προς τον Θεό και γύρω από τον Θεό και να φτάσει να ομοιώσει την ύπαρξή του, «κατά χάριν», με Αυτόν, εκείνος επιλέγει να ακολουθήσει τον λογισμό που του φέρνει ο διάβολος.

Έτσι, προσανατολίζει τη ζωή του στην παράχρηση των δώρων του Θεού, δηλαδή του λογικού και του αυτεξουσίου, αλλάζει τη φυσική κίνηση επιστροφής του προς τον Λόγο της ζωής και κατευθύνεται προς την α-λογία και την α-ταξία, πέφτοντας, έτσι, στο επίπεδο της ά-λογης φύσεως.

Ορόσημο για την πνευματική εξέλιξη του ανθρώπου και την επιστροφή του στο «κατ' εικόνα» και στο «καθ' ομοίωσιν» αποτελεί η ένσαρκη Αποκάλυψη του Λόγου

του Θεού.

Πριν τη φανέρωσή Του στον κόσμο, ο Θεός – Λόγος ήταν, κατά τον Άγιο Γρηγόριο, τον Παλαμά, αθέατος. Μετά την Θεία ενσάρκωση, οι άνθρωποι γνωρίζουν πλέον τον Θεό εκ του σύνεγγυς, αφού «η ζωή εφανερώθη, ήτις ήν προς τον Πατέρα», ο δε Λόγος, επειδή έγινε σαρξ, κατέστη, πλέον, «εγγύτερος» και «γνωριμότερος».

Με την Αποκάλυψη του Λόγου στην Ιστορία, οι άνθρωποι πληροφορούνται, αφενός, ποιος είναι ο Λόγος τους και, αφετέρου, ποια είναι η αιτία της υπάρξεώς τους, επανερχόμενοι ξανά στην «κατ' εικόνα Θεού» πορεία τους.

Όπως τονίζει ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος, ολόκληρο «το είναι και το έχειν» τους είναι εκ του Θεού. Σημειώνει, μάλιστα, ότι ο άνθρωπος, ως «θείον και λογικόν όργανον», μπορεί να γνωρίσει, κατά μετοχήν, την άπειρη γνώση του Θεού, ενώνοντας τον Θεόμορφο και θεϊκό νου και λόγο του, «το θεοειδές τούτο και θείον», με τον οικείο «Νουν και Λόγον του Θεού».

Η κίνηση αυτή του ανθρώπου είναι κίνηση θεογνωσίας και έχει οντολογικό χαρακτήρα, καθώς φέρνει τον άνθρωπο κοντά στο αρχέτυπό του, τον Θεό, που είναι και ο «ανώτερος Λόγος».

Η διά της πίστεως αποδοχή της δημιουργίας του ανθρώπου από τον Θεό, αποκαλύπτει στον άνθρωπο την εξ αοράτου και ορατής φύσεως θεία του σύσταση, τον καθιστά δηλαδή θεολογικό άνθρωπο, καθώς ο Δημιουργός τον έπλασε, «λαβών παρά της ύλης το σώμα, παρ' εαυτού δε πνοήν ενθείς».

Με το χάρισμα της πνοής του Θεού, καλείται ο άνθρωπος να αναγνωρίσει τη συγγένειά του, τόσο με τον υλικό κόσμο, δηλαδή, με τα άλλα δημιουργήματα του Θεού, όσο και με τον ίδιο τον Τεχνίτη και Δημιουργό του.

Αυτό που είναι ανάγκη να συνειδητοποιήσει ο σύγχρονος και εν πολλοίς πλανημένος άνθρωπος είναι ότι, για την ορθόδοξη χριστιανική Εκκλησία, δεν αποτελεί μια τυχαία, υλική και πτωχή ύπαρξη της φύσεως, αλλά ένα ιδιαίτερα προικισμένο προσωπικό ον, που είναι το μοναδικό, από όλα τα όντα, που έχει την Πνοή του Θεού, το Πνεύμα, το λογικό και το αυτεξούσιο, που του δώρισε ο τεχνίτης Λόγος και Δημιουργός.

Επιπλέον, όμως, είναι ανάγκη να γνωρίζει ότι μέσω αυτών των δωρεών, έχει τη δυνατότητα και την ευθύνη να φανερώνει, με τη ζωή και τα έργα του, πως έχει εντός του τη Βασιλεία του Θεού, τη θεϊκή ισορροπία της ζωής, βασισμένη στην ενότητα της ορατής και αόρατης φύσεως, που έχει από τον Δημιουργό.

Αυτό σημαίνει ότι δεν έχει ανάγκη από αποδεικτικές θεωρίες για να απαντήσει στα υπαρξιακά του ερωτήματα, αλλά μπορεί, με το Φως του Θεού, να βλέπει και να διακρίνει, μέσα στον ίδιο τον εαυτό του -αλλά και έξω από αυτόν- την προσωπική παρουσία και ύπαρξη του Τεχνίτη Λόγου και Θεού και τη συγγένειά του μ' Αυτόν.

<https://bit.ly/3QVI0pL>